

Motivația elevilor liceeni - factor în formarea competențelor specifice geografiei în contextul gândirii științifice

Motivation of high school students - factor in the formation of geography specific skills in the context of scientific thinking

PĂTRAȘCU Alexandra, doctor, profesor de geografie
C.N. “Alexandru Odobescu”, Pitești

PĂTRAȘCU Alexandra, PhD, geography teacher
C.N. “Alexandru Odobescu”, Pitești

E-mail: alexandraa.patrascu@gmail.com

ORCID iD: 0000-0002-3969-9379

DOI: [10.46728/c.18-06-2021.p91-95](https://doi.org/10.46728/c.18-06-2021.p91-95)

CZU: 37.016:91

Rezumat: Scopul acestui articol este de a evidenția aspectul cel mai important care vizează formarea competențelor specifice geografiei la elevii liceeni, respectiv motivația de a învăța, în contextul crizei sanitare din prezent. În prezent, învățarea geografiei se bazează pe munca independentă a elevului, conform actualei metodologii, ca urmare elevul se transformă în propriul său profesor urmărind formarea personalității sale. În prima parte a articolului am menționat percepția motivației de învățare, în context școlar actual, prin definirea după unii autori, iar în cea de-a doua parte rolul motivației în formarea competențelor geografice la elevii din ciclul liceal. În acest context cadrul didactic este principalul agent al schimbării în sistemul de învățământ, este un model de învățare pentru elevi, model de motivație pentru toate tipurile de învățare și elementul determinant în formarea competențelor geografice ale elevilor în interiorul și exteriorul școlii. Acesta trebuie să aibă o abordare diferită în funcție de situație și problemele de motivație ale elevilor care sunt diverse și diferite.

Cuvinte cheie: învățarea, motivația, competențe specifice, geografie.

Abstract: The purpose of this article is to highlight the most important aspect aimed at the formation of geography-specific skills in high school students, namely the motivation to learn in the context of the current health crisis. Currently, learning geography is based on the independent work of the student, according to the current methodology, as a result the student becomes his own teacher following the formation of his personality. In the first part of the article we mentioned the perception of learning motivation, in a school context current, by defining according to some authors, and in the second part the role of motivation in the formation of geographical skills in high school students. In this context, the teacher is the main agent of change in the education system, it is a model of learning for students, a model of motivation for all types of learning and the determining element in forming the geographical skills of students inside and outside the school. It must have a different approach depending on the situation and the motivation problems of the students which are diverse and different.

Keywords: learning, motivation, specific skills, geography.

Introducere

Având în vedere situația actuală a omenirii la nivel planetar, este o reală provocare motivarea elevilor pentru acumularea de noi cunoștințe și formarea de competențe specifice geografiei. Este necesară o nouă abordare atât pentru cadrele didactice cât și pentru părinți sau pentru experții din domeniul științelor educației în contextul gândirii științifice actuale, iar motivația este cheia succesului în predare și învățare, a fost și este piatra de temelie pe care se construiește succesul educațional. Pornind de la această situație trebuie să ne adresăm întrebări precum- Cât de motivați mai sunt elevii din sistemul nostru de învățământ? Cum a evoluat motivația pentru

învățare în perioada de reformă și în criza sanitară actuală? și de asemenea, să găsim răspunsuri clare și concrete pentru a sprijinii elevii în demersul lor educațional.

Percepții ale motivației în spațiul școlar actual

Învățarea școlară este o activitate planificată prin care se construiește, se dezvoltă continuu cunoștințe, ideile pentru a descoperii adevărul. Învățarea școlară, este o caracteristică a speciei umane, definită ca o activitate organizată, instituționalizată, specifică tinerei generații și orientată spre asimilarea de cunoștințe și formarea structurilor psihice și a celor de personalitate. Thorndike crede că învățarea este influențată de trei condiții și anume: concentrarea atenției, absența emoțiilor negative la care se adaugă temerile [11, p. 17], iar Maslow A. a realizat o piramidă a nevoilor umane care îl determină pe elev să învețe:

- nevoi fiziologice legate de hrană, odihnă și sexualitate;
- nevoi de securitate emoțională, social și în activitatea cotidiană (în munca desfășurată);
- nevoi sociale;
- nevoi afective;
- nevoi de recunoaștere și de apreciere/de stimă;
- nevoi de deficit;
- nevoi cognitive legate de dorința de ști, de a înțelege și de a învăța;
- nevoi estetice legate de dorința de a aprecia frumosul, de a crea frumosul și ordinea/armonia;
- nevoi de autorealizare;
- nevoi moral-etice.

Una dintre legile care stau la baza învățării școlare este legea motivației care evidențiază clar faptul că învățarea școlară este susținută și orientată spre cunoaștere, spre rațional, spre legăturile de comunicare între elevi. De ce oamenii fac anumite lucruri? De ce se manifestă oamenii într-un fel anume? Răspunsul la aceste întrebări are la bază motivația. Motivația învățării se subordonează conceptului general de motivație și are în vedere totalitatea factorilor care îl determină pe elev la o anumită activitate cu scopul de a acumula noi cunoștințe, de a forma priceperi și deprinderi, de a forma competențe geografice. De la apariția omului și până în prezent, omul a desfășurat numeroase activități, acțiuni, respectiv: mănâncă, se joacă, învață, își ajută semenii sau îi agresează, realizează diverse activități la locul de muncă, își formează competențe, iar toate acestea au la bază motivația, ca și elementul comun tuturor persoanelor indiferent de vârstă sau statut social. De altfel, motivația are un rol esențial [6, p. 17] în prelucrarea informației, iar elevii care învață au sentimente, aspirații, dorințe, emoții deci numeroase motive pentru a învăța sau nu, pentru a-și forma anumite abilități, deprinderi, pentru a-și dezvolta curiozitatea, dorința de descoperire a realității geografice [7, p. 24]. În această lumină profesorul de geografie trebuie să construiască situații de învățare pentru a capta atenția elevilor, pentru a stimula interesul și atracția pentru geografie, pentru procesele și fenomenele geografice existente în mediul înconjurător pentru a dezvolta interesul pentru acumularea de noi informații, pentru învățătură. Însă, motivația poate fi stimulată și altfel, de exemplu pe baza competiției între elevi, clase sau grupuri de elvi din aceeași clasă sau clase diferite dar de aceeași vârstă. Albert Einstein afirma că “Arta cea mai importantă a maestrului este de a face să se nască bucurie în muncă și în cunoaștere”.

Motivația este un concept fundamental al psihologiei și al tuturor științele despre om, iar la baza modului de manifestare al oamenilor stă un ansamblu de aspecte, mai concret – trebuințe, tendințe, afecte, interese, intenții, idealuri – care susțin realizarea anumitor acțiuni, activități, fapte și atitudini [9, p.115]. Aceste activități, acțiuni sunt generate și de cauze interne, iar atunci când sunt privite la modul general sunt numite motive, de la adjectivul latin *motivus* (adică cel care pune în mișcare aspectul energetic, dinamic al comportamentului uman). Însă, pentru unii psihologi, motivul este o componentă a motivației percepută ca un fenomen psihic ce declanșează, direcționează și susține energetic activitatea și care include dorințe, motive, aspirații, convingeri etc. noțiune introdusă în psihologie la începutul secolului al XX-lea.

Altfel spus motivația pentru învățare este un factor intern al personalității elevului, este un fenomen individual, este un proces complex, având un scop precis, aceasta fiind definită ca un ansamblu de experiențe subiective, esențiale cu anumită direcție, intensitate și comportament [10, p. 6]. Însă, cercetătoarea M. Dulamă evidențiază faptul că motivația reprezintă totalitatea aspectelor ce țin de conduita elevului, aspecte care pot fi simple trebuințe sau idealuri abstracte, aspecte de care elevul este conștient sau nu și care susțin eforturile în învățare [5, p. 18], iar în DEX reprezintă totalitatea motivelor sau mobilurilor (conștiente sau nu) efectuate de către un individ/ă cu scopul de a realiza o anumită acțiune. Termenul are numeroase sensuri și este cauza declanșatoare a unui acțiunii, de asemenea determină modul în care elevul se manifestă. De altfel, motivul este un fenomen psihic ce are un rol esențial în declanșarea, orientarea și modificarea conduitei așa cum afirmă autorul [1, p. 198], iar Al. Roșca definește conceptul ca totalitatea mobilurilor interne ale conduitei, fie ca sunt înnăscute sau dobândite, conștientizate sau neconștientizate, simple trebuințe fiziologice sau idealuri abstracte [10, p. 56].

De exemplu, în formarea competenței de a analiza orizontul local, un elev este motivat să realizeze o sarcină de învățare, precum identificarea rețelei hidrografice din apropierea localității de domiciliu, dacă el o consideră necesară, dacă îi va genera emoții plăcute și dacă poate astfel să atingă un scop anume. La parte opusă, unui elev îi lipsește motivația atunci când învățarea poate fi determinată de anumiți factori precum: absența obiectivelor și a scopurilor, existența lacunelor, înțelegere anevoioasă, conflict cu profesorul sau părinții. Este necesar să cunoaștem motivele elevilor pentru învățare deoarece motivația constituie premisa care orientează elevul spre învățare, este mijloc cu rol de implicare și de susținere în învățare și este rezultat sau produs al învățării [2, p. 18].

Când vorbim de motivația elevilor pentru învățare, pentru formarea competențelor specifice geografiei trebuie să avem în vedere acei factorii care contribuie la sporirea motivației, la creșterea interesului liceenilor sau la demotivarea lor.

Pornind de la acest aspect, am identificat următoarele categorii de factori care îi determină să acorde atenție învățării: *individuali* (de exemplu, capacitatea copilului de a trăi satisfacțiile realizării unei activități și de a dezvolta un interes pentru aceasta, profesia pentru care se pregătește elevul, pentru a-și asigura soarta pe viitor în plan profesional, social, economic), *familiali* (capacitatea și preocuparea membrilor familiei de a stimula interesul pentru anumite activități și de a-l motiva pe copil) și factorii *școlari* (mediul școlar, atractivitatea sau nu a mediul clasei de a influența nivelul de motivație al elevului, comunicarea cu cadrele didactice, colegii).

Pentru a trezi interesul față de geografie, este necesar ca profesorul să dea elevilor, la început de ciclu școlar, o testare inițială, pentru a cunoaște nivelul de pregătire al fiecărui copil, dar și pentru a găsi modalități de instruire, de trezire a interesul. De altfel normalitatea unui elev aduce și înclinații înnăscute pentru un anumit obiect de studiu, înclinație pe care o putem folosi pentru a dezvolta interesul pentru geografie, deoarece motivația joacă un rol deosebit în dezvoltarea personalității umane și în activitatea psihică a elevului licean. De asemenea motivația nu este influențată de mediul înconjurător sau de individ în totalitate, ea este însă construită de către elev într-o situație dată sau atunci când situațiile sau sarciniile de învățare le oferă posibilitatea de a-și exprima ideile, de a-și alege scopurile în funcție de interesul personal, îi provoacă intelectual sub toate aspectele, pot exercita o anumită autonomie și control pentru atingerea scopului, pot colabora atât cu colegii cât și cu adulții în dezbaterile lor [5, p. 91].

În literatura de specialitate, dar având în vedere conținutul și finalitățile motivației, se disting două tipuri total opuse ale motivației învățării, respectiv: motivația extrinsecă și motivația intrinsecă.

- Motivația intrinsecă își are originea în “interiorul elevului”, își are sursa în învățarea propriu zisă, în activitatea desfășurată de către elevul care este încântat deoarece a reușit să îndeplinească activitatea respectivă. La baza acesteia stă curiozitatea, dorința de realizare, dorința de a ști și îmbogăți orizontul de cunoaștere, dorința de a depăși limitele, barierele fără nici-o presiune exterioară, se poate realiza cu un efort minim.

- Motivația extrinsecă își are originea în exteriorul elevului, își are sursa în exteriorul activității desfășurate, activitate percepută ca un mijloc de atingere a unor scopuri și nu ca un scop în sine. Acest tip de motivație se manifestă sub forma unor tensiuni, trăiri emoționale pozitive (ca o satisfacție, așteptând o apreciere) sau negative (îmbracă forma unei aversiuni, a unei temeri de eșec, de pedeapsă) [2, p. 9-10], generate de factori din exteriorul actului de învățare ca de exemplu: evitarea pedepselor, dorința de afirmare, realizarea unor facilități.

La aceste două tipuri de motivație a fost propus și conceptul de **amotivație**, care vizează absența oricărei forme de motivație, iar elevul nu are nici-un stimulent în realizarea unei acțiuni, nu stabilește nici o legătură între rezultate și acțiunile desfășurate, iar “avântul” motivațional este foarte scăzut.

Având în vedere importanța motivației în învățare putem afirma faptul că aceasta este:

- produs final al unor interacțiuni multiple
- rezultat al propriilor percepții și așteptări ale elevului cu privire la dificultatea sarcinii și la capacitatea de a o rezolva
- rezultatul estimărilor, evaluărilor subiectului, derivate din procese de socializare mediate cognitiv
- proces intern, individual și introspectiv care susține un anumit comportament
- indicat de către contextul cultural, de practicile de socializare datorate părinților și de practicile educaționale
- ajută în a avea rezultate mai bune în acțiunile pe care le desfășurăm
- poate avea efecte atât pozitive cât și negative, acestea fiind în strânsă legătură cu aspirațiile și dorințele elevului
- declanșează, orientează și susține acțiunile întreprinse de către elevi

Concluzii

Având în vedere aspectele menționate, putem afirma că orice copil poate fi motivat să învețe și să nu mai punem accent pe ideea că, în prezent, elevii sunt tot mai demotivați, că nu-i mai interesează nimic. Scopul școlii și a profesorilor trebuie să fie legat de crearea unor condiții și situații de învățare optime, care să-i atragă pe elevi, iar conținuturile să fie selectate și prezentate astfel încât să se muleze pe cerințele și interesele elevilor pentru acumularea de noi cunoștințe și formarea de competențe specifice necesare adultului de mâine.

BIBLIOGRAFIE

1. COSMOVICI, Andrei. *Psihologie generală*. Iași: Polirom, 1996, p. 256 ISBN 973-9248-27-6.
2. CREȚU, Daniela, Maria. *Dezvoltarea motivației învățării*. Sibiu: Psihimedia, 2003. 215 p. ISSN:1842-077X.
3. CUCIUREANU, Monica. *Motivația elevilor și învățarea*. În: Edict. 2015, nr. 1, pp.15-16. ISSN 1582 – 909X
4. DEX online [Citat 13.06.2021]. Disponibil:
<https://dexonline.ro/definitie/motiva%C8%9Bie>
5. DULAMĂ Maria, Elena. *Cum îi învățăm pe alții să învețe-Teorii și practici didactice*. Cluj-Napoca: Clusium, 2009. 450 p. ISBN 978-973-555-590-0.
6. FRISS, Pașca, Eva, Ramona, GHERMAN, (Codoiu) Teodora. *Metode de motivare a elevilor*. București: DPPD postuniversitar, Modul I Dimitrie Cantemir, 2013.
7. ILINCA, Nicolae. *Didactica geografiei-pentru cadrele didactice din învățământul gimnazial și liceal*. București: Ed.CD PRESS, 2015. 209 p. ISBN 978-606-528-291-9.
8. MASLOW, Abraham. *Motivation and personality*. New York: Harper & Row, 1970. 369 p.
9. POPESCU, Ștefan, ARADAVOAICE, Gheorghe. *Dicționar de psihologie socială*. București: Științifică și enciclopedică, 1981. 148 p.

10. ROȘCA, Alexandru. *Motivele acțiunii umane-studiu de psihologie dinamică*. Sibiu: Institutului de Psihologie al Universitatii din Cluj, 1943. 306 p.
11. THORNDIKE, Eduard. *Învățarea umană-pedagogia secolului XX*. București: Didactică și pedagogică, 1993. 172 p. [Citat 13.06.2021]. Disponibil: <http://e-scoala.ro/r>